

УДК 140.8:821.161.2

ББК 87.3 (4 Укр.)

НАУКОВА МОВА ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ЧИННИК САМОТОТОЖНОСТИ ДЕРЖАВИ*

В. Г. Козирський¹, В. А. Шендеровський²

¹*Інститут теоретичної фізики ім. М.Боголюбова НАН України, м. Київ
28, пр. Науки, 46; тел. (+38044) 525-07-77;*

e-mail: schender@iop.kiev.ua

²*Інститут фізики НАН України*

Висвітлено засадничу роль наукової мови в житті держави й суспільства. Короткий історичний аналіз подає низку непроминутих уроків.

Ключові слова: *українська наукова мова, національний чинник, термінологія, фразеологія, семантика слів, структура фонологічної системи української мови.*

*Доки інтелігенція наша буде без науково-культурної мови,
доти зневажатимуть вас по праву.*

Василь Мова

Починати треба з виправлення імен.

Конфуцій

Чому точаться, й то доволі гострі, суперечки про українську мову? Чому немає однастайности щодо цих питань у середовищі науково-технічної інтелігенції? Відповідь проста: брак державности. Усі кризи... є наслідком кризи національної, писав великий український патріота Дмитро Донцов. Володимир Винниченко зауважував, що українську історію не можна читати без брому. То є правда. Проте не вся. Слабодухим не варто знати історії, а ті хто здатні сприйняти її неупереджено, мають загартуватися, щоб стати на прою за націю, незважаючи на поради “лікарів” від літератури.

Що мова визначає самоусвідомлення особи й народу, консолідацію нації і творення держави, не є нове. Правда духовність, глибінь самоусвідомлення і сприйняття докільля не живлять нездатних зрозуміти, що дешевої ковбаси не буде, доки нарід не покине працю на “фараона” й запорається біля своєї господи.

Тому проблема мови вельми гостра. Й це природно навіть у країнах, де питомій, титульній нації не загрожує тиск колоніальних зайд. Ізраїль поновив мову, що забули навіть рабини. Хто заперечить згуртованість народу? Франція 1994 р. за всеосяжного панування державної мови запроваджує відповідальність за вживання елементів недержавної мови.

* Статтю подано в авторській редакції, з власними дискусійними поглядами на поставлену в ній проблему

Що перетерпіла мова українська вповровж сторіч бездержавности, окреслити коротко неможливо. Саме використання її поза родиною наражалося на загрозу життю. Російська й большевицька імперії природно вбачали в українстві ворога, якого можна лише знищити. Й усю потугу було скеровано на мету, яка одна тільки могла спинити опір нормальної людської натури політиці, скерованій на витвір маси, а не народу, населення, а не людности, й, зрештою, “савецкава челавека”.

Найвлучніше висловився Ю. Шевельов: *“Урядове втручання взагалі, а в даному разі з боку уряду, опанованого росіянами, – у внутрішні закони мови було радянським винаходом і новиною. Ні поляки, ні румуни, ні чехи до того не вдавалися, як не вдавалася царська адміністрація дореволюційної Росії. Вони всі обмежувалися на заходах зовнішнього тиску: забороняли вживання української мови прилюдно, цілковито або частково, накидали державну мову через освітню систему; зваблювали українців своєю культурою й можливістю кар’єри; переселяли їх на неукраїнські території, а українські землі заселяли членами панівної нації тощо. Поруч цих “класичних” метод радянська система встановлює контроль над структурою української мови: забороняє певні слова, синтаксичні конструкції, граматичні форми, правописні й ортоепічні правила, а натомість пропагує інші, ближчі до російських або й живцем перенесені з російської мови...”*

Хто пам’ятає нині слова Грушевського – *“всі народи, які дійшли добробуту, освіти, доброго ладу, дійшли тільки завдяки тому, що мали просвіту на рідній мові”*? Й чи багатьом із тих, кому вони знані, дійшов до розуму й серця їхній сенс глибинний? “Старшобратні” мовники твердили “науково”: української мови немає, є лише “наречіє великава і магучева”, до науки непридатне. Бюлетенями 30-х років “Проти націоналізму у медичній (математичній, ботанічній, фізичній, виробничій) термінології” вилучили з мови кількадесят тисяч науково-технічних лексем. Оголошено буржуазно-націоналістичним і скасовано український правопис.

“Ви можете дурити частину народу весь час, ви можете дурити весь нарід деякий час, але не можна дурити весь час увесь нарід” – так писав великий Абрагам Лінкольн. Тому й виникають такі от невітшіні роздуми.

Поет (!) не розрізняє витоків і коренів чи джерел, художник слова (!!) не усвідомлює різниці між зголоситися й погодитися, філолог (!!!) із упорядників СУМ’у губиться між показником і покажчиком (різницю пояснено в укладеному ним таки томі СУМ’у !), між назовництвом (термінологією) та називництвом (ономастиком). Програма “Слово” подає імовірність і ймовірність за синоніми й пояснює, що вживання залежить від голосівки чи шелестівки перед ними. Математика ж не знає імовірности (легковірности!). В обігу копійка (є гріш, сотик, шаг). Областю (є округа) керує губернатор (слово чуже навіть мові, з якої накинено).

З болем завважив колись Є. Онацький, що *“за царів були засоби цілковитого заперечення права української мови на існування (Валуєвський циркуляр, Емський указ); за большевиків фізичне переслідування комбінується з підступними заходами розкладу української мови зсередини шляхом систематичного обмосковлення підручників і словників української мови”*.

Репресалії мови, назовництва, правопису є ланки потужної системи гено-, етно-, лінгво- й багатьох інших -цидів. О. Потебня: *“Всі українські бажання, які оминають мову, збудовані на піску”*. Ю. Шерех: *“...мовне питання неминуче перестає бути тільки лінгвістичним, а стає також, і то часто насамперед питанням політичним, соціальним і культурним”*. Він же: *“...при великому використанні кальок мова поступово скоряється чужим для неї законам словотворення, пов'язання слів у реченні і може з часом зовсім утратити свою внутрішню своєрідність”*.

Англійський (!) професор Ричард М. Вилсон: *“Англійська мова належить до Індо-Європейської мовної родини й тому споріднена з багатьма мовами, що ними говорять в Європі й Західній Азії від Ісландії до Індії. Прамовою, званою прото-індо-європейською, говорили 5 000 років тому кочовики на теренах південно-східних Європейських рівнин”* (“Encyclopaedia Britannica”). Видається марним пояснювати, що це означає. Sapienti sat.

Незалежній державі природно відтворити умови природного мовного розвою, надто назовницького. Фахівців не помітно, а слабкі спроби інтелігенції поновити лексичні й правописні реалії, притаманні мові, оголошують антинауковим рухом проти певних осіб. Поширюють блюзнірську й нищу тезу, що назовництво й правопис *“золотої доби”* не прижилися, бо були чужі народів (а їх позбавлено життя разом зі свідомими носіями мови).

Людина повсякчас у вирі подій. І бодай для орієнтації, не кажучи про розуміння, вона має знати назви. Тому назовництво є невід'ємне підґрунтя науки й освіти. Пожвавлення культурних, економічних, політичних, а надто воєнних, контактів часто-густо руйнувало природний розвій назовництва. За найліпших контактів з *“вищою”* культурно спільнотою *“природне”* запозичення термінів спотворює царину духу, бо назовництво найближче до підвалин мислення й світосприйняття, званих тепер менталітетом. За чужинських впливів менталітет народу губить самототожність. А що притьмом *“шитимуть”* самоізоляціонізм, наголосімо, що йдеться про потребу досконалого світосприйняття власним інтелектом і власною українською мовою.

Що це є твердий ґрунт, Європа осягнула давно. Цій думці завдячуємо італійському рісорджіменту. Німецький і чеський приклади молодші. Разючий приклад Ізраїлю просто перед очима.

Щільно й нерозривно переплетеною є проблема правопису, надто для народів, що користають з фонетичних абеток. Якщо пра-

вопис відбиває графічне закріплення на письмі тисячоліттями вироблених рис фонології і лексики, то слава й хвала такому правописові. А якщо він накидає норми, що не мають нічого спільного з питомою мовою, то це потужна антинародна машина, з якою не порівняється жодна війна на винищення.

Найістотніша небезпека власне й полягає у цьому вишуканому своєю підступністю духом сатанізмі – не розстрілюючи й не вішаючи, не палячи й не вирізуючи (та й навіть псувати робочу силу чи гарматне м'ясо, біомасу, словом, майно) зробити народ носієм іншої мови, інших цінностей. Навряд хто заперечить, що це етноцид.

Злочинне й підступне нищення народної самототожності не одне сторіччя триває, менш чи більш “успішно”. Проте позитивних наслідків не мають навіть його адепти й речники. Тлін, цвіль, занепад, духовне зубожіння й антилюдяність – суть і майбуття “успіху”.

Поза тим, що з історії ніхто не бере науки, піднесення свідомості є підставою розвою національної державності. Духове каліцтво, спричинене колоніальним минулим, заслонює правду. Влада, байдужа до питомої мови, неспроможна бути речником народу, нездатна на державні функції. Бракує усвідомлення, що зрозуміння умов є вже наполовину віднайдення розв'язки. Хибне трактування реалій, породжене “звиклістю” до “общепонятной” московщини, має вислідом охоту офіціозу домогтися закріпачення української мови утриваленням чужого правопису й спотвореної лексики з чужим керуванням і невластивою фонологією.

Держава має внормувати мовні аспекти на правдивім ґрунті, а не на чужих покручах.

О. Гончар писав, що *“мова – моральне здоров'я нації”*. А К. Ушинський: *“Раби – це нація, яка не має слова”*. Чи не на виховання такої нації скеровано підручники, що замість рідних учать чужих слів? Своє є своє, рідне є рідне. Хто вважає за рідне чуже, є раб. Але істоти з рабською психікою неспроможні творити духові вартості. Щоб поневолити особистість, треба відібрати вільну думку, переконати у вторинності, меншовартості. Знано є: світ любить красу, жаліє й оминає бідного, та вважає лише на силу. Пояснення просте: чи потрібне насіння, нездатне прорости й повновартісно жити?

Чи не найголовніша є правдива самосвідомість, розуміння того, що Україна має бути передовсім українською. Один із чинників є конституційна норма про державність мови. Вже є проєкт нового закону “Про мови”, та досі не припиняються суперечки. Однак є теми на захист національної безпеки, вони є засадничі й не мають бути предметом брудних інсинуацій. Це передовсім стосується мови. Чи варто це так загострювати? Це не є боротьба смаків чи вподобань, як подають піклувальники за народ. Знано приклади ірландців, обрів, прусів, вепсів... Чи має бути шлях України таким? Жодних підстав. Як оптимісти, ми є прихильники дій, а не споглядання.

Американський посол говорить українською, а заст. голови Держкомнафтогазу України... російською. Хто зважатиме на державу, яку зневажають власні речники?

Ще не пропонують злити мову з “общепонятним”, а в школі вже диктують російські тексти, що дитина має подати українською. Яку мову вивчають? Чи вивченню рідної мови має передувати курс компаративістики? Й чи може дитина вчитися рідної мови рідною ж мовою? Хто відповідь морально й юридично? Мало того, запроваджують обов’язкове вивчення російської “на прохання учнів і батьків”. Дітям диктують заяву, залишаючи місце для підписів батьків, наступного дня збирають заяви. Бува, діє “совок”: не висуватися, й люди підписують, “щоб не бути білою вороною”.

Коли парламент приймає закон про освіту, з якого вилучає статтю про обов’язковість державної мови, а нардеп на одній із керівних посад твердить, що Конституція, за якою його обрано, незаконна, що корінне населення України є росіяни, а тимчасове “ополячення” мине, – це не анонс, а цілковитий абзац! Це плагіат донесення полтавського губернатора Богговута царському МВС “О мерахъ противъ украинскаго народа”: “...доказывать тождество великороссов с украинцами и объяснить, что малорусский язык образовался путем колонизации в прежние времена русского языка. Разъяснить, что “украина” означает окраину Польши и России и что никогда украинского народа не было. Доказывать необходимость великорусского языка как общегосударственного и литературного, и что малорусский как простонародный не имеет ни литературы, ни будущности”.

Чи не забагато риторики породжує це явище? І чи ми не там, де були в часи Кулішевих рядків: “Народе без пуття, без чести, без поваги”? Безперервне російщення, злочинність друку й поширення чужомовних наукових, освітніх, довідкових видань, збереження колоніального статус-кво, коли в усіх установах на всіх рівнях мова чужа – ганьба для держави. Лиш не плутати прав людини й громадянина. Доки не скристалізується чуття, що хліба треба просити мовою господаря, не бути правдивій державі. А що Україна як держава може бути лише як Держава Українська, вона має стати такою. І на то немає ради. Адже, “хто не хоче працювати для своїх ідеалів, працюватиме “на фараона”. Чи не час покласти край чужинському свавіллю? Пам’ятаймо: “Державу не твориться в будучині. Державу будується нині!” Будуймо ж достойно рідну Державу!

Чотири покоління (між ними є мовознавці, технічна і творча інтелігенція) виховано на суржику, оголошуванім українською мовою. Якщо б ішлося про чисто комунікативну систему, було б байдуже, яких слів уживати. Мова ж є живий організм, що визначає ментальність, самототожність нації. То відчував Максим Рильський: “Без мови рідної, юначе, її народу нашого нема..”

Наголошуємо на складниках наукової мови, що доконче потребують природного стану. Своєрідність мови наукової не означає її відру-

бності від мови живої. Саме на “специфіці” грають “фахмани”, накидаючи чужі лексику, граматику, фонологію, правопис, навіть абетку.

Допоки мова для влади не набуде святості, вищої за потреби кишені, на правдиву державу годі й сподіватися. Йї тема мови буде болем її носіїв і свистком для випуску надмірної пари. Найфаховіші обговорення не матимуть наслідків без рішучого чину державного засягу.

Єдність, суцільність, всеосяжність мови є засадничими чинниками її існування, розвою й утвердження. Через розвиток мас-медіа та комунікацій проблеми назовництва вийшли поза межі робітніх. Коли законодавча й виконавча влади запроваджують, судова дотримується, а четверта пропагує перли “енергозбереження”, “енергозберігаючі і наукоємкі технології”, “казначейство”, “командування сухопутними військами”, “копійка” (за живої гривні!), коли значними культурними явищами проголошують нові (!) академічні орф(!)ографічний словник і російсько-український словник наукової термінології, що утривалюють колоніальне упослідження, коли триває спотворення лексики, морфології, фонології, синтаксису, керування – то не є проблема фахівців. То перешкода політична розвою нації й держави.

Самототожність назовництва є доконечна засада існування самодостатньої нації.

Найважливішою й доконечною є потреба дотримання визначальних засад мовно-назовницької праці:

- назовництво має бути українське лексично (крім цілковитого браку відповідників),
- терміновживання й термінотворення мають бути семантично до-
стеменні,
- назовництво має бути узгоджено із загальномовним до-
вкіллям.

Кожен випадок потребує узгодженого розв’язання проблеми цілком. Але як що два перші складники, вважають спеціалісти, розв’язні (хоч досі не розв’язані) фахівцями й термінологами, то третій – надто нетривіальний. Його можна заналізувати академічно, однак практичного розв’язання в рамках назовництва немає. Проблема закорінена в поза-
замовних спотвореннях, не лише у примусовому вжитку чужих пер-
нів. Мову калічено невластивою фразеологією, чужим керуванням, ліквідацією питомих граматичних форм і конструкцій, зіпсутими на-
голосом і фонологією.

Потебня вважав, що *“мова – то є найдосконаліший вияв народності. Ренегатство є для нього злочином”*. Усе інше продукує ренегатські праці в поновленій Україні. Липинський писав: *“...ніхто нам не збудує держави, коли ми самі її не збудуємо, і ніхто з нас не зробить нації, коли ми самі нацією не схочемо бути”*. Москвомовна “в’язни-
чна феня” проникає навіть на Українське радіо. “По життю” чути не лише з інтерв’ю, а навіть у високохудожній серії пересилань про Лесю Українку (!).

Національний чинник є визначальний. Ортега-і-Гассет подав думку, що *“...людина насамперед і понад усе спадкоємець. І саме це, а не*

щось інше, докорінно відрізняє її від тварини. Але усвідомити себе спадкоємцем означає здобути історичну свідомість". Національні підвалини суспільства – в його генетичній пам'яті. Адже "...наука чужою мовою не пускає в людині глибокого коріння" (І. Огієнко). Ставлення до мови є головний критерій патріотизму. Увагу передовсім слід скерувати на дітей. Софія Русова: "Відродження нації починається з виховання дитини". Й зайти, що почуття переважають. Тому виховання має бути таке, щоб засади посіли підсвідомість та інстинкти: "...хто не хоче працювати для своїх ідеалів, працюватиме "на фараона""

Доконечно потрібно відтворити:

- ✓ первісну семантику слів;
- ✓ структуру фонологічної системи української мови;
- ✓ правильне вживання роду;
- ✓ питоменну афіксацію;
- ✓ правильне відмінювання іменників, прикметників і займенників;
- ✓ локатив, імператив першої особи множини, плюсквамперфект;
- ✓ степенювання прикметників;
- ✓ правильне вживання прийменників;
- ✓ властиву акцентуацію;
- ✓ узгоджене написання чужинецьких прізвищ і похідних термінів;
- ✓ уживання великих літер для прикметників від імен власних і назв народів;
- ✓ належне місце знаку м'якшення.

У межах віднови питоменної семантики важливо подолати гетерофемію: васильки – базилик, волошка – василек, глиця – хвоя, хвоя – сосна, замет – сугроб, сугроб – ухаб, суглоб – сустав, сустав – шарнир, сукня – платне, плаття – бельє, світлиця – комната, кімната – спальня, хвіртка – калитка, калитка – кошелек, осокір – белый, тополь, чорна тополя – сокорь, частка – доля, доля – судьба, судьба – суждение, сенс – смисл, змисл – ощущение, запомнити – забыть, яркий – страстный.

Щодо роду: авреоля, аналіза, анекдота, артиста, архitekта, бензина, вертикаля, генеза, горизонталля, грипа, еліпса, етикета, етиля, каруселя, кооператива, коректива, лянцета, мармеляда, митрополита, нормаля, оаза, осавула, орхестра, панеля, паралеля, паралакса, пароля, пасторалля, патріота, патріярха, патруля, періода, пляжа, постеля, прогноза, резерва, розв'язка, симбіоза, синтакса, синтеза, сусіда, туберкульоза, чоколяда.

Чоловічого "шовінізму" більше, та є зворотні приклади: деталь, дріль, модель, програм, свердел, систем, фальш, цукерок, шерэг, шпаргал, шрапнель.

Відновити властиву афіксацію. Зокрема, зліквідовану штучно різницю між виразами дії та її – висліду магнетування – магнетовання, спростування – спростовання й т. и.

Відмінювання:

1) родовий однини іменників третьої відміни має закінчення **-и**: грамотности, крови, любови, Руси, соли (окрім шиплячих – ночі);

2) давальний однини іменників чоловічого роду другої відміни має закінчення **-ові, -еві** (директорові, гончареві);

3) місцевий прикметників і займенників чоловічого роду має закінчення **-ім, -їм** (на тім штивнім деталі);

4) поновити відмінювання т. з. невідмінюваних слів, наприклад, кіло, авто, пальто, метро, кіно, й т. и., невідмінювані залишаються: брутто, нетто, порто, сольо, тріо, купе, поні, какаду.

Поновити вокатив – окличний – це повноцінний (п'ятий за порядком!) відмінок, а не якась необов'язкова форма.

Дуаль – двоїна – дві вікні, дві відрі. Форма була тривалий час також вживана з числівниками три й чотири.

Плюсквамперфект – давноминулий час – зробив був, був послушав.

Імператив першої особи множини – згадаймо, запам'ятаймо, користаймося.

Степенювання прикметників – придатний, придатніший, найпридатніший, якнайпридатніший, щоякнайпридатніший, а не – більш придатний, самий придатний.

Відживити практично знищені безособові дієприкметники – до прикладу: занапашено, спаскуджено, сплюндровано, сподіємося, що буде відроджено, відновлено, сприйнято, схвалено й усталено.

Правильне вживання прийменників – про це вельми багато написано, варт наголосити, можливо, лише найскандальнішу практику з уживанням **по** й **при**, дещо рідше, але не менш принципово – проблема **до й у**.

Ситуацію з керуванням занедбано до краю, що вимагає окремого ґрунтового розгляду.

Нагальна потреба віднови властивої акцентуації – прикладів безліч. Ось окремі: **від**лам, **водорі**ст, **грабл**і, **кором**исло, **кур**ятина, **мозо**чок, **напри**кінці, **на**скок, **недом**овка, **носта**льгія, **пере**пис, **п**ітьма, **п**отемки, **ре**шето, **роз**мах, **роз**пірка, **серга**, **суг**линок, **фар**тух, **щип**ці.

Поновити вживання великих літер для прикметників від імен власних і назв народів, що притаманно українській і наявне в усіх інших індоевропейських (за знаним винятком): Декартів систем, Лягранжова механіка, Ньютонові закони, Ойлерова характеристика.

Відродити **и**-кання поза **9**-кою та на початку слів, до прикладу: **и**дол, **и**лько, **и**накше, **и**нде, **и**скра, **и**сує.

Повернути природні фонетичні функції літерам **г, ґ, х**.

Потрібно поновити також деякі норми правописно-фонетичного характеру:

- латинське **g** віддається **г**, окрім слів грецького походження й старих запозичень;

- латинське **h** віддається **г**;

- грецька **θ** віддається **т**;
- німецькs **ei, eu** віддаються **ай, ой**;
- двозвук **au** віддається **ав** (окрім наголошеного **u**);
- двозвук **ia** віддається **ія**;
- грецьке й латинське **eu** віддаються **ев**;
- прикінцеві **др, тр** евфонують на **дер, тер**;
- повернути властиве українській мові середньоевропейське **л** (пом'якшене).

Нам не потрібно чужого. Та своє втрачати не личить. Кожне слово, навіть найневдаліше на думку вчених-філологів, є надбанням народу за багато тисяч років розвитку й має бути доступно всім, а не вузьким “фахівцям”, що прагнуть порядкувати ним як своєю власністю.

Що чинити, аби відродження рухалося українським шляхом. Доконечною є потреба в законах “Про Державну службу й Державні установи”, “Про військо, національну гвардію, прикордонну, митну, поліцейську й пожежну службу”, “Про пошту й зв'язок”, “Про інформацію”, “Про освіту й науку”, “Про наукові установи й навчальні заклади”, “Про діловодство”, “Про банківську справу”, “Про фінансові установи”, “Про статистику”, “Про місцеве самоврядування”, “Про друковані й електронні засоби масової інформації”, “Про книговидання”, “Про торгівлю”, “Про рекламу”, “Про охорону здоров'я”, “Про фармацію”, “Про бібліотеки”, “Про музеї”, “Про театри й інші видовищні заклади культури”, “Про державні, відомчі, виробничі й особисті документи”, “Про історичні пам'ятки”, “Про заповідники”, “Про прокуратуру”, “Про суди й судочинство”, “Про виправні й пенітенціарні заклади”, “Про партії, рухи й громадські організації та об'єднання” й т. и., що мають мати пряму дію із зазначенням відповідальності за порушення терміном ув'язнення чи грішми.

Підготовка українськомовних, технічних підручників, посібників, довідників, словників, енциклопедій є найневідкладнішою справою. Мова – наша культура й родовід. І треба послуговуватися нею *свідомо*. Іван Огієнко: “У духовому житті кожного народу літературна мова відіграє важливу роль: літературна мова – то сила культури, а культура – сила народу... Мова народу може лиш тоді розвиватися, коли нею користується для вислову своїх думок не сам простий народ, а власне його передові культурні верстви”.

Енциклопедії, довідники, науково-популярна література мають видаватися негайно й винятково українською. Наукові, технічні книги, часописи, статті мають друкуватися лише українською. Має бути започатковано й послідовно виконано програму укладання й друку тлумачних і перекладних дво- й багатомовних словників загальної та фахової лексики з відповідним назовництвом. Це є ґрунт освітнього процесу українською мовою в усіх ділянках підготовки кадрів. Самодостатність вирішальна для утвердження держави.

Головна ідея І. Огієнка наповнення конкретним сучасним змістом слів: “Формувати психіку, кувати характер, розвивати мораль,

одним словом, “кристалізувати націю””. Народ постає як нація, коли творить державу й у державі тій панує. В. фон Гумбольдт писав: “Мова народу – то є його дух, і дух народу – то є його мова”. С. Лем: “Мова для культури – те саме, що центральна нервова система для людини”.

І хоча повновартісною нацією не можна стати, не здолавши тривалого й нелегкого шляху, має бути край знущанням з мови й народу. Чи не парадокс видання державою друкованих праць, що руйнують засади цієї ж держави? Згадуючи слова Максима Тадейовича про “зелені” словники, заправлені ще “жовтим” правописом, доходимо невтішного висновку:

- побійтесь Бога заглядати в той словник - не пишний сад то, а сумне провалля...

Приклади правильного чину відомі. Іван Верхратський 1864 р. писав: “...у творах наукових повинна бути мова дуже старанна: чим глибше має термінологія корінь в .живучій бесіді люду, тим вона сильніша й має корисніші умови життя й тривання, – писав автор, обстоюючи право українців послуговуватися рідною мовою в усіх сферах життя й науки – Нам позичати зовсім негоже, не потреба нам удаватися до московщини; маємо свого добра доволі, хоч поки що воно розсипане, незібране, невпорядковане... Нам єстувати лишень тоді, коли розвинемося на своїх власних, природніх, питомених основах”.

А от великий Іван Пулюй писав: “Тому то, по моїй думці, мусить товариство Шевченка взятись чим скоріше за видання по можливості повного, руського словаря.

Мавши повного словаря під рукою, могли б люде науки легше й скоріше утворити наукову термінологію і фразеологію, себто спосіб вислову домашнього. Коли ж будемо писати наукові книги, не знавши добре своєї мови, як се часто між нами буває, то наукова мова відоб’ється від народньої мови і заросте лободою, як московська мова...”

Українське назовництво є потужний виразник творчих психофізичних сил нації. Глибинна семантичність, притаманна правдивій українській мові і маєстатна непоплямовлена краса передісторичних набутків питоменого українського назовництва, становлять першорядні конечні й достатні умови відродження й поновлення, утвердження й розвою правдивих терміносистем у всіх царинах науки, техніки, культури, політики й побуту, суспільного й державного життя.

Слід визнати, що “найменша ослабленість національної ментальності є підсил ментальності рабської”. Українська Держава не має фінансувати не-українську освіту, яка надто часто є анти-українською. Атрофія мовного інстинкту неминуче тягне за собою атрофію національну й державну. Віднова моральності нації – в моральності кожної особистості.

Усе це для дітей, для людей, що житимуть після нас, житимуть по-новому й у тім світі новім, що його підвалини ми повинні закласти сьогодні. Діти мають пізнати правду про себе, про землю й волю, про

мову рідну від чесних своєї землі мужів науки, а не від ворогів наших. Мова є дух народу, його світосприйняття. Без наполегливої самозреченої праці для нації присутніх зрушень не буде. Її мовна самототожність залишається назавше наріжним каменем консолідації українства.

*Українці від Дніпра й до Дністра!
Станьмо, браття, в бій за Мову,
Лан батьківський зорем,
В Мові рідній врядувати
Зрадцям не дозволим!*

SCIENTIFIC LANGUAGE AS DETERMINATION FACTOR OF THE STATE SELF-IDENTITY

W. G. Kozyrski¹, V. A. Shenderovsky²

¹*Institute of theoretical physics named by M. Bogolyobov NAN of Ukraine,
t. Kyiv - 28, pr. of Sciences, 46, tel. (+38044) 525-07-77;
e-mail: schender@iop. Kiev.ua*

²*Institute of physics NAN of Ukraine*

The estimated role of scientific Ukraine language is reflected in the life of the state and society. Short historical analyze for this gives the row of no passing lessons.

Key words: *scientific Ukrainian, national factor, terminology, phraseology, semantics of words, structure of the phonological system of Ukrainian.*